

แนวความคิดเรื่องกรรมในปรัชญาอุปนิษัท

ปรัชญาอุปนิษัท เป็นก่อนสุดท้ายแห่งคัมภีร์พระเวท หรือที่เราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เวทมนตร์ คำว่า อุปนิษัท แปลว่า "การนั่งลงใกล้อย่างตั้งใจออกเสียง" โดยแยกตามความหมายของศัพท์ได้ดังนี้ มฤ แปลว่า นั่งลง ทำลาย หรือบรรเทา อุป แปลว่า ใกล้ นิ แปลว่า ตั้งอกตั้งใจ โดยมีความหมายเต็มรูปว่า "การนั่งลงใกล้อาจารย์ของผู้เป็นศิษย์ เพื่อรับคำสอนอย่างตั้งใจ เกี่ยวกับเรื่องความจริงหรือสังจธรรมที่จะบรรเทาความสงสัย และทำลาย อวิชชาของผู้เป็นศิษย์ให้หมดไป"¹ อย่างไรก็ตามความหมายของคำว่า อุปนิษัท ได้มีความหมายเปลี่ยนแปลงไปจนกระทั่งหมายถึง คำสอนลึกลับ (รหัสยวิชา) เกี่ยวกับความจริงหรือสังจธรรม

ยุคอุปนิษัทนั้น เริ่มต้นเมื่อประมาณ 100 ปี ก่อนพุทธกาล และเริ่มสิ้นสุดลงในราว พ.ศ. 700 ในสมัยพระเวทซึ่ง เป็นยุคเริ่มต้นก่อนอุปนิษัท มีแนวความคิดทางศาสนาและปรัชญา จัดอยู่ในประเภททิวเทวนิยม คือ เชื่อว่ามีเทพเจ้าอยู่มากมายหลายองค์ ไม่มีเทพองค์ใดยิ่งใหญ่กว่ากัน ต่อมาได้มีแนวความคิดเชื่อแบบอเทวนิยมซึ่งก็พัฒนามาจากแบบทิวเทวนิยม แนวความคิดแบบอเทวนิยมนั้นยกย่องเทพเจ้าที่ได้รับการบูชาในอัญมณีว่ายิ่งใหญ่กว่าเทพองค์อื่น ๆ แต่การยกย่องเช่นนี้จำกัดอยู่เฉพาะในเวลาทำพิธีบูชาอัญมณีเท่านั้น ในสมัยอุปนิษัทแนวความคิดได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นทิวเทวนิยมแบบเอกเทวนิยมอย่างเต็มที่ คือยกย่องเทพเจ้าเพียงองค์เดียวว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ตลอดกาล เรียกว่า พระประชาบดี ซึ่งต่อมาเรียกว่าพระพรหม แต่อย่างไรก็ตามเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ เพียงแต่มีบทบาทลดน้อยลงและถือว่าเทพเจ้าต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นผู้ที่เกิดจากการสร้างของพระประชาบดี ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

¹ดร. สุนทร ๓ ชังซี, ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิพิธวิทยา, 2521), หน้า 13.

"พรหมัน ซึ่งก็คือสิ่ง (ทั้งปวง) นี้ เป็นสิ่งแท้จริงเพียงสิ่งเดียวในตอน
เริ่มแรก ไม่มีสิ่งอื่นใดเลยในขณะนั้น แล้วพรหมันก็คิดขึ้นว่า เราจะสร้าง
สากลจักรวาลขึ้น ๗ ปีคี่"¹

ดังนั้นในยุคอุปนิษัทจึงมีเทพเจ้าที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่
ผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งเพียงองค์เดียวคือพระพรชาบดี หรือพระพรหม

อย่างไรก็ตามจำนวนอุปนิษัทนั้นยังมีมากและอุปนิษัทต่าง ๆ นั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นใน
คราวเดียวกัน แต่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาที่ผ่านมาจึงทำให้อุปนิษัทมีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึง
ทำให้อุปนิษัทที่เกิดขึ้นในตอนแรกกับอุปนิษัทที่เกิดขึ้นในดอหลังสุดมีอายุต่างกัน เกือบพันปี
ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาของอุปนิษัทต่าง ๆ จึงมีความแตกต่างกันหรือขัดแย้งกันก็มี มุกดีโกปนิษัท
ได้ให้จำนวนอุปนิษัทไว้ว่ามีอยู่ 108 อุปนิษัท แต่เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันปรากฏว่ามีอยู่กว่า 200
อุปนิษัท แสดงว่ามีผู้แต่งอุปนิษัทเพิ่มขึ้นอีกมากมาย แต่อุปนิษัทที่สำคัญและสังกรจารย์ได้
แต่งอรรถกถาอธิบายไว้มี 10 อุปนิษัท ได้แก่ พุทธทวารวยกะ อานโทคยะ โอดเรยะ
โคตสิริยะ ยีสะ เกนะ กฐะ ปวีศนะ บุสทกะ และ มาถทุกยะ

อุปนิษัทได้พยายามรวบรวมแนวความคิดทางปรัชญาที่กระจัดกระจายอยู่ในมันตระ
พราหมณะ และอาร์ตยกะของคัมภีร์พระเวทไว้ในที่เดียวกัน ดังนั้นจึงถือว่า อุปนิษัทเป็น
ศุภี เช่นเดียวกับส่วนอื่น ๆ ของคัมภีร์พระเวท นั่นคือหมายความว่า อุปนิษัทนั้นถือว่าเป็น
คำสอนซึ่งเป็นพระวณะของพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง ไม่ใช่คำสอนที่มนุษย์คิดขึ้นหรือแต่งขึ้น
ข้อความคำสอนต่าง ๆ จึงปราศจากความผิดพลาด และกล่าวกันว่า เนื่องจากคำสอนแห่ง
อุปนิษัทเป็นคำสอนสูงสุด อาจารย์จะสอนอุปนิษัทให้ก็เฉพาะแก่ศิษย์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
จะได้รับคำสอนเท่านั้น

1 "The self, verily, was (all) this, one only, in the
begining. Nothing else whatever winked. He thought let me now
create the worlds." S. Radhakrishnan, The Principle Upanisads,
(London; George Allen & Unwin Ltd. 1953), P. 515

หลักคำสอนของอุปนิษัทนั้นถือว่า กรรมภาวะ (กรรมกัมม) คือคนที่ว่าด้วยกรรม หรือการกระทำของพระ เวทนั้น มีความสำคัญเป็นรองชฎานภาวะ (ญานกัมม) หรือคนที่ว่า ด้วยความรู้เกี่ยวกับความจริง อันติยะ กรรมหรือการกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ช่วยทำให้ใจ บริสุทธิ์เท่านั้น ไม่ได้ช่วยให้บรรลุความหลุดพ้น ถึงอย่างไรอุปนิษัทก็ยอมรับว่าการมีจิตใจบริสุทธิ์ เป็นสิ่งจำเป็น เพราะจิตใจที่บริสุทธิ์จะสามารถช่วยให้รับความรู้ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับพรหมันได้ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ความรู้เกี่ยวกับพระ เวททั้งสี่แม้จะ เป็นสิ่งจำเป็นแต่ก็หาได้ชื่อว่า เป็น ความรู้ที่แท้จริงไม่ ความรู้ที่แท้จริงคือความรู้เกี่ยวกับพรหมันหรืออาตมัน นั่นคือ อาตมันหรือ พรหมัน เป็นความจริงสูงสุดหรืออันติยะสัจจะ อาตมันนั้น เรามองจากแง่อัตวิสัยหรือในฐานะผู้รู้ ส่วนพรหมันมองจากแง่วัตถวิสัย หรือในฐานะสิ่งที่ถูกรู้ ทั้งสองคำนี้ใช้หมายถึงสิ่ง เดียวกัน มีข้อ สำคัญประโยคหนึ่งกล่าวว่า ชาติ ตวิม อสิ แปลตามคำว่า "ท่านคือสิ่งนั้น" แปลโดยความว่า "อาตมันคือพรหมัน"

แนวความคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในปรัชญาฮินดูนี้ เดิมที ๗ ไปนั้นสันนิษฐาน กันว่ามี เค้ามาจากฤคในคัมภีร์ฤค เวท ฤคนี้หมายถึงความเป็นระเบียบแห่งสรรพสิ่งใน สากลจักรวาลหรือความเป็นระเบียบในธรรมชาตินั้นเอง กฎแห่งกรรมในปรัชญาฮินดู เดิมจึงมี ความหมาย 2 นัย คือหมายถึงกฎแห่งธรรมชาติหรือกฎแห่งเหตุและผลอย่างหนึ่ง และกฎแห่ง ศีลธรรมอย่างหนึ่ง กฎแห่งธรรมชาตินี้มีความหมายว่า ทุก ๆ สิ่งทุกอย่างในธรรมชาติเกิดขึ้น เป็นไปตามอำนาจของเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดที่เกิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ หรือปราศจากเหตุ เมื่อมี สิ่งใดเกิดขึ้นก็มีเหตุทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนั้นดำรงอยู่ ก็มีเหตุทำให้สิ่งนั้นดำรงอยู่ เมื่อสิ่งนั้น เสื่อมสลายไปก็มีเหตุทำให้สิ่งนั้นเสื่อมสลายไป นั่นก็คือในธรรมชาติทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไร เกิด ขึ้น ดำรงอยู่หรือดับไปอย่างลอย ๆ โดยไม่มีเหตุหรือปราศจากเหตุ

แต่ในแง่ที่เป็นกฎศีลธรรมนั้นหมายถึง กฎแห่งการกระทำของสิ่งที่มีชีวิต ทุก ๆ ชีวิตจะต้องตกอยู่ใต้กฎแห่งกรรม และถ้ามองแคบลง ไปอีกก็คือกฎที่ เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ เป็นกฎแห่งศีลธรรมที่ เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ใครทำดีย่อมได้รับผลดี ใครทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว

ดังนั้นแนวความคิดเรื่องกรรมและการ เกิดใหม่ในปรัชญาอุปนิษัทนั้นจึงถือได้ว่า เป็นกฎของการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางศีลธรรม คุณค่าของกรรมดีและกรรมชั่วซึ่งมนุษย์เราได้กระทำไว้ กฎแห่งกรรมจึงได้แสดงให้เห็นว่าผลกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมานั้น ย่อมไม่สูญหายไปไหน เช่นเดียวกับกฎของพลังงานในทางด้านวัตถุนั้นเอง และเป็นการ รับรองว่าไม่มี เหตุการณ์อันใดที่จะบังเกิดขึ้นแก่มนุษย์นอกจากผลของกรรมซึ่งตนเองได้กระทำไว้แล้วเท่านั้น กฎแห่งกรรมจึง เป็นกฎสากลสำหรับมนุษย์ทุกรูปทุกนาม การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับมนุษย์เอง ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว มนุษย์ เป็นผู้ตัดสินใจ และกระทำ ดังนั้นผลการกระทำและการตัดสินใจดังกล่าวมนุษย์จึงต้องได้รับผลกรรมตามที่ตัวเองกระทำไป ป็นก็คือมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองด้วย ไม่ใช่กระทำอะไรลงไปแล้วก็แล้วกันไป แต่ผลกรรมที่ได้กระทำลงไปนั้นจะต้องตามผลให้ผลต่อไป จนกว่าจะชดใช้ผลกรรมที่ได้กระทำให้หมดสิ้นผลของกรรมจะดีหรือไม่ดีจึงขึ้นอยู่กับมนุษย์ มีข้อความที่กล่าวไว้ชัดเจนในคัมภีร์พฤตทาสฏยกะ-อุปนิษัทว่า

"บุคคลจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับ การกระทำ หรือความประพฤติของเขาเอง คนที่ทำดีย่อมได้ดี คนที่ทำชั่วย่อมได้ชั่ว คนเราจะเป็นคนดีก็โดยการกระทำดี จะเป็นคนเลวก็เพราะปฏิบัติเลว และนี่ผู้กล่าวว่า คนเราจะเป็นอย่างไรก็เกิดจากความต้องการของเขาเอง เขาต้องการอย่างใดก็ตัดสินใจอย่างนั้น เขาตัดสินใจอย่างไรก็ทำอย่างนั้น การกระทำอะไรก็ตามที่เขาทำ เขาย่อมได้รับผลที่เขาทำลงไป"¹

¹"... according as he acts and according as he behaves, so will he be: a man of good acts will become good, a man of bad acts, bad. He become pure by pure deeds, bad by bad deeds.

"And here they say that a person consists of desires. And as is his desire, so is his will; and as is his will, so is his deed; and whatever deed he does, that he will reap." *Brihadaranyaka-Upanishad*, 4.4.5, quoted in F. Maxmuller, *Sacred Books of the East; the Upanishads*, (Delhi : Reprinted by Motilal Banarsidass, 1969), Part 2, Vol 15, P. 176.

นอกจากนี้ในคัมภีร์พุทธทวารวชิระ-อุปนิษัต อีกตอนหนึ่งก็ได้กล่าวไว้เช่นกัน
ถึงข้อความตอนหนึ่งว่า

"...บุคคลจะเป็นคนดีได้โดยการกระทำความดี และจะเป็นคนชั่วได้
ก็โดยการกระทำความชั่ว ..."¹

จึงเห็นได้ว่าการกระทำของมนุษย์เราไม่ว่าจะดีหรือชั่วผลของกรรมนั้นย่อมให้
ผลอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามบางสิ่งผลของกรรมที่ได้กระทำลงไป ไม่ว่าจะเป็นผลของ
กรรมดีหรือผลของกรรมชั่ว เราไม่สามารถจะอธิบายโดยอาศัย เหตุการณ์เท่าที่เรารู้ในชีวิต
นี้ว่าผลของกรรมจะส่งผลอย่างไร บางคนกระทำแต่ความดีแต่กลับต้องได้รับความทุกข์ยาก
บางคนทำแต่ความชั่วชีวิตกลับได้รับความความสุขสะดวกสบาย; ครั้นนั้นถ้าเราจะอธิบายผลของ
กรรมที่ทำได้แล้วให้ผลในชาตินี้ จะทำให้เราเกิดความ เข้าใจผิดได้และ เกิดความคิดที่ผิด
ขึ้นได้ แต่เราจะต้องเข้าใจว่าผลของกรรมนั้นบางครั้งไม่สามารถจะส่งผล ในปัจจุบันชาติ
ได้แต่ผลของกรรมจะติดตามส่งผลต่อไปในชาติอื่น ๆ อีก จนกว่าจะชดใช้ผลกรรมที่ได้กระทำ
ลงไปให้หมดสิ้นจึงทำให้เราเข้าใจได้ว่าผลของกรรมนั้นบางครั้งอาจจะตอบสนองในชาตินี้
หรือชาตินี้ก็ไม่ได้ และอีกกรณีหนึ่งก็คือ ถ้าผลของกรรมยังไม่ตอบสนองในชาตินี้หรือชาตินี้ก็
ส่งผลตอบสนองในชาติหน้าต่อไป อาจเนื่องมาจากว่าการกระทำกรรมบางอย่างผลของ
กรรมอาจจะยังไม่รุนแรงพอจึงยังไม่ส่งผลในชาตินี้ แต่มีผลของกรรมในอดีตชาติที่รุนแรง
กว่าให้ผลก่อน เมื่อหมดผลของกรรม ในอดีตแล้วผลของกรรมที่กระทำใหม่ก็จะให้ผลต่อไป
ตามความรุนแรง ถึงอย่างไรผลของกรรมก็ต้องตอบสนองอย่างแน่นอน ในคัมภีร์อุปนิษัต
นั้นได้พูดถึงทางไปของชีวิตมันของผู้ซึ่งได้ทำความดีเป็น 2 ทางคือ

¹ "... That a man becomes good by good work, and bad by
bad work...", Brihadāranyaka-Upanishad, 3.2.13, Ibid, P. 127.

1. เทวสถาน (ทางแห่งเทพ)
2. ปิตฤสถาน (ทางแห่งบิด)

เทวสถาน หรือทางแห่งเทพนั้น เป็นทางของผู้ประพฤดิพรหมจรรย์แยกตัวออก
จากสังคมไปอยู่ป่า เพื่อฝึกสมาธิทำให้เป็นพรหม เมื่อฉายไปชีวิตมันก็จะเดินทางไป
เป็นส่วนหนึ่งของพรหม ชีวิตมันของผู้มีความศรัทธา เช่นนี้จะไม่มีการ เกิดใหม่และไม่มีการ
ติดข้องกับผลของกรรมเลย ดังนั้นคัมภีร์อุปนิษัตจึงถือว่าผู้ที่ปฏิบัติและประพฤดิตัวดังกล่าวนี้เป็น
ผู้กระทำกรรมดี ทำกรรมดี ดังข้อความในอานโทคยะ-อุปนิษัต ได้กล่าวไว้ว่า

"ผู้รู้คำสอนและผู้ที่อยู่ในป่าปฏิบัติตัวตามคำสอนด้วยความศรัทธาและ
เคร่งครัด จะไปถึงแสงสว่าง จากแสงสว่างไปถึงทิวา จากทิวาไป
ถึงวันเพ็ญ จากวันเพ็ญไปถึงคิมหันต์ จากคิมหันต์ไปถึงหรรษา จาก
หรรษาไปถึงพระอาทิตย์ จากพระอาทิตย์ไปถึงพระจันทร์ จากพระจันทร์
ไปถึงอสุภิมาด ๗ ดังนั้นจะมีบุคคลหนึ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ บุคคลผู้นั้นจะหาเข้าไป
สู่พรหมัน นี้คือทางแห่งเทพ"¹

¹"Those who know this and those who in the forest follow
faith and austerities go to light, from light to day, from day to
the light half of the moon, from the light half of the moon to
the six months when the sun goes to the north, from the six months
when the sun goes to the north to the year, from the year to the
sun, from the sun to the moon, from the moon to the lightning.
There is a person not human. He leads them to Brahman. This is
the path of the Devas." Khândogya-Upanishad, 5.10.1-2, Ibid,
Part 1, Voll, P. 80.

อย่างไรก็ตาม ในกันธีร์ เกาสีตะกิ-อุปนิษัท มีข้อความอธิบายสนับสนุนเพื่อ เต็มว่า ผู้ที่ไปในทางแห่ง เทพแล้ว ไม่ต้องกลับมา เกิดอีก เพราะว่าบุคคลผู้นั้น ได้รู้แจ้งถึงพรหมัน การรู้แจ้งพรหมันนั้นถือว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความรู้ที่แท้จริงนั้นคือ ความรู้ที่เกี่ยวกับพรหมันหรืออาตมัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความรู้อย่างสูง (ปรัวิทยา) ส่วนความรู้อย่างต่ำนั้น เรียกว่า อปรัวิทยา เป็นความรู้ที่ได้รับจากอุคเวท สวมเวท อถรวเวท จากพิธีกรรมและจากการ เรียนไวยากรณ์ เป็นต้น ดังนั้นกับธีร์อุปนิษัทจึงให้ความสำคัญกับ ฃญานภาตตะ (ญาณทัตต์) เป็นอย่างมาก และถ้าใครสามารถรู้ความจริง เกี่ยวกับอันติมะนีแล้ว บุคคลผู้นั้นเมื่อตายแล้วก็จะไม่ต้องมา เกิดใหม่อีก ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

"เขามาถึงแม่น้ำ วิคะธา และข้ามมันไปได้ด้วยจิตของเขา เขาได้สลัดกรรมดีและกรรมชั่ว ไว้ ณ ที่นั่นจนหมดสิ้น ลูกหลานอันเป็นที่รักของเขา จะได้รับกรรมดี ลูกหลานที่เขาไม่รักจะได้รับกรรมชั่วที่เขาได้ทำลงไป เขาก็จะมีสภาพเหมือนกับคนขับรถม้าที่มองวงล้อ 2 วง (โดยวงล้อไม่ถูกห้องเขาเลย) แม้ว่าเขาจะมองเห็นกลางวันและกลางคืน แม้ว่าเขาจะมองเห็นกรรมดีและกรรมชั่ว และมองเห็นลักษณะของคู่ต่าง ๆ (ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เช่น กลางวันกับกลางคืน ความร้อนกับความเย็น) เขาก็ไม่มีจิตใจหวั่น เขาเป็นอิสระแล้วจากกรรมดีและกรรมชั่ว เขาผู้รู้แจ้งในพรหมัน จึงเข้าสู่พรหมัน"¹

¹"He comes to the river Vigarā and crosses it by the mine alone, and there shakes off his good and evil deeds. His beloved relatives obtain the good, his unbeloved relatives the evil he has done. And as a man, driving in a chariot, might look at the two wheels (without being touched by them), thus he will look at day and night, thus at good and evil deeds, and at all pairs (at all correlative things, such as light and darkness, heat and cold, &C.) Being freed from good and freed from evil he, the knower of Brahman, moves towards Brahman." Kaushitaki-Upanishad, 1.4, Ibid, P. 277.

นอกจากนี้ในคัมภีร์ศกฤททวาริณยกะ-อุปนิษิต ก็มีข้อความสนับสนุนเพิ่มเติมอีกว่า ผู้ที่ทำความดี หรือกรรมดีจะได้ไปสู่ดินแดนที่ไม่มีความเศร้า จะเข้าไปสู่อวกาศ ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ และจะอยู่ที่นั่นตลอดกาล ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า ชีวิตมันของผู้นั้นไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ข้อความดังกล่าวมีอยู่ว่า

"โดยแท้จริงแล้ว บุคคลที่แยกตัวออกจากโลกนี้ไป เขาจะไปสู่อวกาศ ซึ่งมันเปิดทางให้สำหรับเขา เหมือนกับช่องของวงล้อรถม้า จากนั้นจะผ่านเข้าไปสูงขึ้นไปยังดวงอาทิตย์ ซึ่งมันเปิดทางให้สำหรับเขา เหมือนกับช่องของสังพระ และผ่านเข้าไปสูงขึ้นไปอีกยังดวงจันทร์ ซึ่งมันเปิดทางให้สำหรับเขา เหมือนกับช่องของกลอง จนกระทั่งผ่านเข้าไปสูงขึ้นไปยังโลกที่ปราศจากความเศร้า โศก ปราศจากหิมะ ๓ ที่นั่นเขาจะอาศัยอยู่ตลอดกาล"¹

การพิจารณาความสัมพันธ์ในแง่จริยศาสตร์จะเห็นได้ว่า การกระทำดีนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการประกอบพิธีบูชาอย่างในสมัยพระเวท การพิจารณาตัดสินว่าใครทำดี ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลผู้นั้นมีความรู้เข้าใจธรรมอันอย่างแท้จริงเท่านั้น "ดังนั้นรากฐานทางจริยศาสตร์ของอุปนิษิต เราจะพบว่าขึ้นอยู่กับเรื่องบาป แต่ไม่ใช่บาปเพราะการผิดน้ำพระทัยของพระเจ้า

¹"Verily, when a person departs from this world, he goes to the air. It opens out there for him like the hole of a chariot wheel. Through that he goes upwards. He goes to the sun. It opens out there for him like the hole of a lambara. Through that he goes upwards. He reaches the moon. It opens out there for him like the hole of a drum. Through that he goes upwards. He goes to the world free from grief, free from snow. There he dwells eternal years." Brihadâranyaka-Upanishad., 5.10.1, quoted in S.Radhakrishnan, The Principal Upanisads, (London; George Allen & Unwin Ltd. 1953), p. 296.

หรือเพราะการทำการบุญชดเชยไม่ถูกต้องอย่างในยุคต้น แต่เป็นบาปเพราะผลของความผิดในแง่เมคาฟีลิกส์ ซึ่งเกิดจากการมองเห็นความหลายหลากซึ่งมีเอกภาพของพรหมันอยู่ด้วยความคิดธรรมดาหรือความคิดในระดับโลกก็ยะอัน เกิดจากประสาทสัมผัสนั้น ไม่อาจรู้อันติมส์จะได้ความรู้ระดับนี้จะบิด เบือนหรือ เชิดค เหมือนอันติมส์จะออก เป็นสัดส่วนและทำให้ลัจจะปรากฏแตกต่างจากกันและกัน”¹

อย่างไรก็ตามผู้ที่รู้แจ้งพรหมันแล้ว เขาจะอยู่เหนือความดีและความชั่ว เพราะความดีและความชั่วจะไม่มีข้อแตกต่างกันแล้ว เขาก็อยู่พ้นจากการดำเนินใด ๆ

ปิณฑยาน หรือทางแห่งบิดร คือทางไปของชีวาตมัน เมื่อเวลายังมีชีวิตอยู่ได้ทำความดีต่าง ๆ ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ไว้ในสังคม เช่นการสร้างประโยชน์ให้แก่สาธารณชน การให้ความช่วยเหลือด้านงานสังคมสงเคราะห์ การบริจาคทานช่วยเหลือผู้อื่น กุศลกรรมเหล่านี้เป็นกุศลกรรมชั้นธรรมดา เมื่อตายแล้วชีวาตมันจะดำเนินไปตามทางแห่งวันหรือทางแห่งความมืดไปอยู่ในโลกแห่งบิดรชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อครบกำหนดแล้วก็จะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก โดยกลับมาทางเดิม ลงมาสิงสถิตย์อยู่ในพิชพันธุ์ชัยยาหาร เมื่อมนุษย์บริโภคพิชพันธุ์ชัยยาหารนั้น เข้าไป ก็เข้าไปถือกำเนิดในร่างกายของมนุษย์ ดังข้อความใน อานโทคยะ-อุปนิษัต กล่าววว่า

“ชีวาตมันของผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่ ได้ประกอบพิธีกรรมทำความดีให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและทำบุญให้ทาน ชีวาตมันของคนที่มีปฏิบัติเช่นนี้ จะเดินทางไปสู่ครันจากครัน ไปสู่วาตรี จากวาตรีไปสู่ข้างแรม จากข้างแรมไปสู่เทมันต์ แต่จะไม่ไปสู่พรธา จากเทมันต์จะไปสู่โลกของบิดร จากโลกของบิดร

¹ เอ็ม. หิริกันนะ ปรัชญาอินเดียนสังเขป, วิจิตร เกิดวิสิษฐ์ แปล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 44.

ไปสู่อากาศ จากอากาศไปสู่พระจันทร์ ... และจะอาศัยอยู่ ณ ที่นั้น จนกระทั่งกรรมดีที่ได้กระทำมาพบคืนไป เขาก็ต้องเดินทางย้อนกลับมา อีกครั้งโดยเดินทางมาสู่อากาศ จากอากาศไปสู่ลม จากลมเขาก็กลับกลายเป็นควัน เปลี่ยนจากควันไปเป็นหมอก ... เปลี่ยนจากหมอกไปเป็นเมฆ เปลี่ยนจากเมฆไปเป็นฝน หลังจากนั้นเขาก็ตกลงมา จากนั้นเขาก็เกิดเป็น ข้าว, ข้าวโพด, สุนทร, ต้นไม้, งา และถั่ว ด้วยเหตุนี้การหลีกหนี จึงเต็มไปด้วยอุปสรรคต่าง ๆ ที่ยากยาก เมื่อมีบุคคลมากินพืชพันธุ์ธัญญาหาร นั้นเข้าไป ก็จะทำให้เกิดมีบุตร มีวาทันก็จะถือกำเนิดในร่างกายของ มนุษย์”¹

¹"But they who living in a village practise sacrifices, works of public utility, and alms, They go to the smoke, from smoke to night, from night to the dark half of the moon, from the dark half of the moon to six months when the sun goes to the south. But they do not reach the year.... From the months they go to the world of the fathers, from the world of the fathers to the ether, from the ether to the moon. Having dwelt there, till their (good) works are consumed, they return again that way as they came, to the ether, from the ether to the air, becomes smoke, having become smoke, he becomes mist. Having become mist, he becomes a cloud, having become a cloud, he rains down. Then he is born as rice and corn, herbs and trees, sesamum and beans. From thence the escape is beset with most difficulties. For whoever the persons may be that eat the food, and beget offspring, he henceforth becomes like unto them." Khândogya-Upanishad, 5.10.3-6., quoted in F. Maxmuller, op.cit, part 1, Vol 1, PP 80-81.

ความสัมพันธ์เรื่องกฎแห่งกรรมนี้จึงมีความสัมพันธ์กับระบบชนชั้นของอินเดีย ระบบชนชั้นของบุคคลในสังคมอินเดียนั้นแบ่งออกเป็น 4 วรรณะคือ

1. วรรณะกษัตริย์ เป็นวรรณะนักรบ ทำหน้าที่ปกครองและทำศึกสงคราม ขยายเขตแดน หรือป้องกันเขตแดน เวลาถูกเข้าศึกกรรณ
2. วรรณะพราหมณ์ เป็นพวกที่ทำหน้าที่ศึกษาทรงจำและสืบต่อคัมภีร์พระเวท เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาสำหรับวรรณะอื่น ๆ ทุกวรรณะ
3. วรรณะแพศย์ หรือ ไวศยะ เป็นวรรณะของชนส่วนใหญ่ของสังคมผู้ประกอบพาณิชยกรรม เกษตรกรรม และศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ
4. วรรณะศูทร เป็นวรรณะของพวกกรรมกร ผู้ทำงานรับจ้างที่ต้องใช้แรงงาน แยกทนายหรือให้บริการแก่วรรณะอื่น ๆ ¹

พวกวรรณะกษัตริย์นั้น เป็นวรรณะที่มีกำลังและอำนาจทางสังคมจึงน่าจะอยู่ในวรรณะสูงสุด แต่พวกวรรณะพราหมณ์ถือว่าวรรณะของตนไม่ด้อยกว่าวรรณะกษัตริย์โดยเหตุที่ว่าเป็นวรรณะที่ศึกษาคัมภีร์พระเวทซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สำคัญ คัมภีร์พระเวทไม่ใช่ผลงานที่เรียบเรียงขึ้นโดยมนุษย์หากเป็นพระวณะของพระเจ้าเป็นเจ้าที่ทรงสั่งสอนถ่ายทอดให้แก่พวกฤาษีอินเดียในสมัยโบราณ นอกจากนี้ยังมีพวกนอกรวรรณะซึ่งเกิดจากการแต่งงานข้ามวรรณะทั้ง 4 เรียกว่า จัณฑาล พวกนี้เป็นที่รังเกียจของวรรณะอื่น ๆ ทุกวรรณะ

ดังนั้นใครจะเกิดในตระกูลใด วรรณะใด ก็แล้วแต่การกระทำกรรมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้เห็นทางแห่งนิรฤยานมาแล้ว ย่อมแสดงว่าได้บำเพ็ญกุศลกรรมขึ้นสามัญในชาติก่อน แต่ยังไม่ได้เป็นผู้บำเพ็ญตบะหรือสมณธรรม เพื่อความรู้แจ้งในพรหมัน จึงต้องมาเกิดใหม่ เพื่อจะได้มีโอกาสบำเพ็ญตบะหรือสมณธรรม เพื่อความรู้แจ้งในพรหมันต่อไป ดังนั้น

¹ ดร.สุนทร ณ วัณณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

ถ้าใครทำกรรมดีไว้มากก็จะได้เกิดในวรรณะพราหมณ์ ถ้าทำกรรมดีรองลงมาก็จะได้เกิดในวรรณะกษัตริย์ หรืออย่างน้อยที่สุดจะได้เกิดในวรรณะแพศย์ ระบบของชนชั้นวรรณะของอินเดียจึงได้เข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับกฎแห่งกรรมและเกี่ยวข้องกับภาระกรรมของแต่ละบุคคลว่าจะเกิดในตระกูลใด วรรณะใด ดังข้อความใน ฉานโทกยะ-อุปนิษัท ได้กล่าวว่า

"ผู้ที่ประพฤติดี จะได้เกิดใหม่ในที่ดี โดยไปเกิดในวรรณะพราหมณ์
วรรณะกษัตริย์ หรือวรรณะแพศย์ ..."¹

สำหรับผู้ที่ทำกรรมชั่วไว้ในชาติก่อน เมื่อตายแล้วจะไม่ได้ไปสวรรค์โดยทางปิณฑยาน แต่จะไปสู่ยมโลก (นรก) เสวยความทุกข์ตามควรแก่กรรมของคนที่ได้ทำไว้ หลังจากนั้นถ้าบาปกรรมลดน้อยลงและพ้นจากยมโลกแล้ว ก็อาจจะเกิดเป็นสัตว์ต่าง ๆ เช่น แผลง เป็นต้น ดังข้อความในพุกททวาริชยะ-อุปนิษัท กล่าวไว้ว่า

".... แต่ผู้ที่ไม่ได้ไป 2 ทาง ดังกล่าว จะเกิดเป็นแผลง ผีเสื้อกลางคืน
หรือสัตว์ประเภทที่มีเหล็กในทั้งหลาย"²

นอกจากนี้ในคัมภีร์ เกาศิคี-อุปนิษัท ได้กล่าวเพิ่มเติมข้อความอีกโดยเน้นให้เห็นถึงกรรมชั่วที่ได้กระทำจะสอดคล้องกับการเกิดใหม่ในชาติต่อไป รวมทั้งความรู้ต่าง ๆ ของเขาก็จะมีผลต่อการเกิดใหม่ของเขาคด้วย ดังข้อความว่า

¹"Those whose conduct has been good, will quickly attain some good birth, the birth of a Brāhmana, or a kshatriya, or a Vaisya..." Khândogya-Upanishad, 5.10.7, quoted in F. Maxmuller, op.cit, P. 82

²"...But those who do not know these two ways, become insects, moths and whatever there is here that bites."
Brihadâraṇyaka-Upainishad., 6.2.16, quoted in S. Radhakrishnan, op. cit., P. 315 .

"แต่ถ้ามนุษย์ไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต จากดวงจันทร์เขาก็จะถูกนำลงไป เป็นฝนบนโลก การเกิดใหม่ของเขาก็จะสอดคล้องกับการกระทำของเขา และสอดคล้องกับความรู้อันของเขา เขาจะเกิดใหม่อีกโดยเกิดเป็น ตัวหนอน, แมลง, ปลา, นก, สิงโต, หมูป่า, งูใหญ่, เสือ หรือ มนุษย์ หรือ เป็นสิ่งต่าง ๆ อื่น"¹

ส่วนผู้ที่ได้กระทำชั่วไว้มาก ๆ ก็จะต้องชดใช้กรรมของตนอย่างหนัก ซึ่งจะต้อง เกิดเป็นสัตว์ที่ต่ำลงไปตามกรรมชั่วของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมชั่วที่ทำไว้มาก ๆ นั้น จะทำให้เกิด เป็นสัตว์ และถือกันว่าสัตว์เหล่านั้นมีสภาพที่ต่ำกว่าสัตว์เดรัจฉานธรรมคณา คนที่เกิด เป็นสัตว์จึงได้รับควาทุกข์ยากเป็นอย่างยิ่ง ฉานโทคย-อุปนิษัต ได้กล่าวว่า

"แต่สำหรับผู้ที่ประพฤตชั่ว ก็จะไปเกิดในที่ไม่ดี โดยไปเกิดในครรภ์ ของ สุนัข, หมู หรือจิ้งจก"²

¹"But if a man does not object, then the moon sends him down as rain upon this earth. And according to his deeds and according to his knowledge he is born again here as a worm, or as an insect, or as a fish, or as a bird, or as a lion, or as a boar, or as a serpent, or as a tiger, or as a man, or as something else in different places..." Kaushîtaki-Upanishad, 1.2, quoted in F. Maxmuller., op.cit ., P. 274.

²"... But those whose conduct has been evil, will quickly attain an evil birth, the birth of dog, or a hog, or a Kandâla." Khândogya-Upanishad 5.10.7., Ibid, P. 82.

จะเห็นได้ว่าปรัชญาอุปนิษัทมีความ เชื่อในเรื่องภพหน้าหรือการเกิดใหม่ เมื่อ ร่างกายของบุคคล เรายัง แดกดับหรือตายไป ชีวิตมันจะ เคลื่อนออกจากร่างเก่าไปอาศัย อยู่ใรร่างใหม่ เหมือนคน เปลี่ยน เสื้อผ้าชุด เก่าแล้วสวม เสื้อผ้าชุดใหม่ นั่นก็คือชีวิตมันจะไป เกิดในที่ดีหรือไม่ดี ตระกูลใด วรณะใด ก็ขึ้นอยู่กับกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ได้ทำไว้ ถ้าทำ กรรมดีไว้มากก็จะ เกิดในตระกูลดีวรรณะที่สูง เช่น วรรณะพราหมณ์ เป็นต้น และถ้าทำกรรม ชั่วไว้ก็จะต้อง เกิด เป็นสัตว์ชั้นสูง เช่น แมลง เป็นต้น แต่ถ้าทำกรรมชั่วไว้มากก็จะต้อง เกิด เป็นฉมชากลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผลของกรรมที่ได้กระทำไว้ ถึงแม้ว่าจะไม่ให้ผลใน ชาติปัจจุบันนี้ก็ตาม แต่ผลของกรรมที่ได้กระทำไว้นั้นจะยังคงขี้อยู่ต่อไป และจะให้ผลใน ชาติต่อไป การตายจึงไม่ใช่เป็นการสูญเปล่า กรรมดี กรรมชั่ว ที่ทำไว้ก็ไม่สูญเปล่า จะยัง คงให้ผลต่อไปจนกว่าจะชดใช้จนหมดสิ้น แต่ในกรณีที่บุคคลผู้นั้น ได้บรรลุนิรันถถึงพรหมันแล้ว เมื่อตายไปชีวิตมันจะไม่กลับมา เกิดอีก จะ เข้าสู่โลกแห่งความเป็น เอกภาพกับพรหมันตลอด กาล ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ เป็นข้อ เกิดแห่งอกุศลกรรม ก็คือ อวิชชา อวิชชา (อริยา) ซึ่งแปลว่า ความไม่รู้ อวิชชาเป็น เหมือนบ้านปิดบังทำให้ชีวิตมัน ไม่รู้ความเป็นจริงว่าตนเอง กับสิ่งสัมบูรณ์คือพรหมันนั้น เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ความไม่รู้หรืออริยาจึง เป็น เหตุให้ชีวิตมัน ต้องเวียนว่ายตายเกิดท่องเที่ยว ไปในสังสารวัฏ ทำกรรมดีบ้างทำกรรมชั่วบ้าง เมื่อใด ชีวิตมัน เห็นแจ้งในความเป็นจริงขจัดอริยาได้ ก็จะบรรลุนิรันถหลุดพ้นกลับคืนสู่สภาพ เป็น อันหนึ่งอัน เดียวกันกับพรหมัน ใน ฉานโตคยะ-อุปนิษัต ได้กล่าวถึง ผู้มีอริยา แยกตัวออก จากโลก ชีวิตของเขาผู้นั้นจะไม่มี เสรีภาพ ส่วนผู้ที่ขจัดอริยาได้จนแจ้งถึงพรหมัน จะมีชีวิตอยู่ใน โลกอย่างมีเสรีภาพ ดังข้อความกล่าวว่า

“ผู้ที่แยกตัวออกไปโดยปราศจากความรู้อันแท้จริงของตัวตน (ชีวิตมัน)

และความต้องการที่แท้จริง ชีวิตของเขาเหล่านั้นจะไม่มี เสรีภาพในโลก

แต่บุคคลผู้รู้แจ้งถึงตัวตน (ชีวิตมัน) และความต้องการอันแท้จริง

เขาจะอยู่ในโลกอย่างมีเสรีภาพ"¹

ในคฤหาสน์ณกะ-อุปนิษัท ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นเหตุให้ผู้ตายไปแล้วโดยปราศจากความรู้ จะไปสู่โลกที่มีมืดมิด ไม่มีดวงอาทิตย์ ไม่มีความสุข ดังข้อความต่อไปนี้

"โลกดังกล่าวปกคลุมไปด้วยความมืดมนไม่สามารถแลเห็นได้ เราเรียก
ว่าเป็นดินแดนที่ไม่มีความสุข ผู้ที่ปราศจากความรู้เมื่อตายไป จะไป
สู่โลกดังกล่าว เขาเหล่านั้นเป็นผู้ยังไม่ตื่นจากความเขลา"²

อวิชชาจึงเป็นสาเหตุแห่งอกุศลกรรม ตราบใดที่ยังขจัดอวิชชาไม่ได้ ชีวิตนั้นก็จะต้องเวียนว่ายตายเกิดท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ เมื่อใจขจัดอวิชชาได้ ชีวิตมันก็จะบรรลุน้ำจืด (บรรลุโยกชะ) กลับคืนสภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพรหมันในที่สุด ดังนั้นจึงทำให้เราเข้าใจอีกแง่หนึ่งได้ว่า พรหมัน เป็นผู้ลึกลับนิรันดร์ เพราะคายนวคำสอนที่ว่าความรู้แจ้งแท้จริงในพรหมันคืออกุศลกรรม หรือการกระทำความดีขั้นสูงสุดของมนุษย์

¹"Those who depart hence without having found here the self and those real desires, for them there is no freedom in all the worlds. But those who depart hence, having found here the self and those real desires—for them in all worlds there is freedom." Khândogya-Upanishad., 8.1.6 quoted in S. Radhakrishnan, op. cit., P. 493.

²Those worlds covered with blind darkness are called joyless. To them after death go those people who have not knowledge, who are not awakened." Brihadâranyaka-Upanishad., 4.4.11. Ibid, P. 275.

ส่วนมากแล้วปรัชญาของอิน เกี่ยวเนื่องว่ากฎแห่งกรรม เป็นทั้งกฎแห่งธรรมชาติและกฎแห่งศีลธรรม มนุษย์จะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง มนุษย์เป็นผู้ลิขิตชีวิตมนุษย์เอง แต่ในคำสอนของอุปนิษัทซึ่ง เน้นถึงพรหมัน และมีความ เชื่อว่าพรหมัน เป็นสิ่งล้นบุรุษเพียงสิ่งเดียว เป็นอันตึงสังจะ เป็นมูลภาวะของทุก ๆ สิ่ง พรหมันในภาคแห่งพระผู้เป็น เจ้าซึ่ง เรียกว่า อปรพรหม เป็น เจ้าแห่งกฎแห่งกรรม ชีวาคັນ เมื่อหลุดพ้นจากการ เรือนว่ายตาย เกิดแล้วก็ จะ เข้ารวม เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันกับพรหมัน

ชีวาคันที่ เรือนว่ายตาย เกิดอยู่ในวิภวสภาวะนั้น เป็นอัตตาที่คงตัว หรือ เป็นอมตะ สิ่งทีเกาะอยู่กับอัตตาเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลง สิ่งนั้นคือความทะยานอยาก (ศัดทา) ความทะยานอยากทำให้ต้องมาเกิดตอบสนองความทะยานอยาก ถ้าความทะยานอยากหมดสิ้น เมื่อใด ก็ไม่ต้องมาเกิดอีก ดังนั้นคนที่ขี้จิตใจผูกพันกับการกระทำ มีจุดมุ่งหมายที่จะได้รับผลนั้นปลาย การกระทำต่าง ๆ ทีกระทำบนโลกนี้มีบุคคลนั้นก็จะได้ผลตอบแทนในโลกอื่นต่อไป เป็นเหตุให้มีการเกิดใหม่หรือ เรือนว่ายตายเกิดอีก ส่วนผู้ที่ไม่มี ความทะยานอยาก เขาจะเป็นอิสระจากความทะยานอยาก จะพอใจแต่เฉพาะความต้องการของเขาหรือ เฉพาะความต้องการของชีวาคันเท่านั้น จิตใจของเขาไม่ได้แยกจากพรหมัน อยู่กับพรหมันและไปสู่อัตตา ดังข้อความใน พุทธทาสถปิฎก-อุปนิษัท กล่าวว่า

"จุดมุ่งหมายอะไรก็ตามที่จิตใจของบุคคลนั้น มีความผูกพันอย่างมากกับการกระทำของเขา เขาจะได้รับการตอบแทนอีกในโลกอื่น (ซึ่งเป็นการตอบแทนการกระทำของเขาชั่วคราว) หรือโลกแห่งการกระทำ บุคคลที่กล่าวมาดีคือผู้ที่มีความทะยานอยาก แต่บุคคลผู้ไม่มีความทะยานอยาก เขาจะเป็นอิสระจากความทะยานอยาก จะพอใจแต่เฉพาะความทะยานอยากของเขา หรือความทะยานอยากของชีวาคันเท่านั้น จิตใจของเขา

จะไม่แยกออกไปไหนจะอยู่กับพรหมัน และ ไปสู่พรหมัน"¹

อย่างไรก็ตามการกระทำของมนุษย์เราก็ดำเนินไปใน เรื่องกฎแห่งกรรม ครั้นใด ที่เรายังมีชีวิตอยู่เราก็ต้องกระทำกรรม เพราะเราจะอยู่โดยปราศจากการกระทำกรรม ไม่ได้ ดังข้อความในคัมภีร์ อีศะ-อุปนิษัทกล่าวว่า

"ตามธรรมดาแล้วคนเรากระทำการต่าง ๆ เพื่อต้องการให้มีชีวิตอยู่ให้ นานถึง 100 ปี ถ้าหากเรายังมีชีวิตอยู่เราก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงกฎ แห่งกรรม"²

¹"To whatever object a man's own mind is attached, to that he goes strenuously together with his deed; and having obtained the end (the last results) of whatever deed he does here on earth, he returns again from that world (which is the temporary reward of his deed) to this world of action. So much for the man who desires. But as to the man who does not desires, who, not desiring, freed from desires, is satisfied in his desires, or desires the Self only, his vital spirits do not depart elsewhere - being Brahman, he goes to Brahman." Brihadāranyaka-Upanishad, 4.4.6 quoted in F. Maxmuller., op.cit., Part2, Vol.15,P. 176.

²"Always performing works here on should wish to live a hundred years. If you live thus as a man, there is no way other than this by which Karman (or deed) does not adhere to you." Īśa-Upanishad, 2, quoted in S. Radhakrishnan., op. cit.P. 569.

จากข้อความที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า ถ้ามนุษย์เรามีความทะยานอยากอยู่ การกระทำต่าง ๆ ที่ได้กระทำลงไปเพื่อต้องการให้เกิดผลประโยชน์สำหรับตนเอง ดังนั้น ผู้ที่มีชีวิตอยู่แบบที่จริงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงกฎแห่งกรรมได้ เพราะยังมีความทะยานอยาก อยู่เช่นเอง

นอกจากนี้ในคัมภีร์ยูกตะ-อุปนิษัท ยังได้กล่าวสนับสนุนเพิ่มเติมในการที่จะ ผิดความทะยานอยากซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดใหม่ การผิดความทะยานอยากได้จึงไม่ต้อง เกิดใหม่นั้นเอง ดังข้อความต่อไปนี้

"ผู้ที่ได้พิจารณาไตร่ตรองและรู้ว่า ความทะยานอยากหรือความต้องการ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดใหม่ ผู้ที่มีความพอใจกับความอยากอย่างสมบูรณ์ แล้ว ผู้นั้นจะมีอัธมาที่สมบูรณ์วิสุทธิ ความต้องการต่าง ๆ ของเขา ที่ยึดอยู่บนโลกนี้ก็จะสูญสิ้นไป"¹

เมื่อเรารู้ว่าความอยากหรือความต้องการ เบื้องต้น เหตุแห่งการเกิดใหม่ และเราจะต้องผิดความอยากออกไป จึงจะทำให้เราได้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด แต่สิ่งที่จะทำให้เราผิดความอยากออกไปได้ก็คือ ความรู้ที่แท้จริงถูกต้อง หรือการรู้จัก อาตมมันนั้นเอง จึงจะสามารถทำลายความอยากได้ ถ้าชีวิตมันมีความรู้และความเข้าใจ อย่างแท้จริงว่า ร่างกายที่อาศัยอยู่นั้นไม่ใช่สิ่งยั่งยืน และรู้ว่าชีวิตมันกับพรหมมันนั้น เป็น สิ่งเดียวกัน ผู้ที่รู้แจ้งเช่นนี้จะไม่ต้องกลับมาเกิดใหม่ ชีวิตมันของเขาจะเข้าเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันกับพรหม แต่ถ้าวชีวิตมันมีความเข้าใจผิดว่าร่างกายที่อาศัยอยู่นั้น เป็นสิ่งที่จีรัง ยั่งยืนและถาวร การเข้าใจแบบนี้ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นความไม่รู้แจ้งในสิ่ง'แท้จริง

¹"He who entertains desires, thinking of them, is born (again) here and there on account of his desires. But of him who has his desire fully satisfied, who is a perfected soul, all his desires vanish even here (on earth)." Mundaka-Upanisad., 3.2.2., Ibid, P. 689.

ที่วาทณ์ของบุคคลผู้หนึ่งจะต้อง เรียนว่าตายเกิดอยู่ต่อไปและได้รับแต่ความทุกข์ทรมาน ใน
ภคตทาสัมภะ-อุปนิษิต ได้กล่าวถึงว่า

"ถ้าบุคคลผู้รู้แจ้งในอาตมัน กล่าวว่่า ฉันคืออาตมัน มีความต้องการและ
ความอยาก สิริตของบุคคลผู้หนึ่งจะมีแต่ความทุกข์... โดยแท้จริงแล้ว
ในขณะที่เราอยู่ที่นี้เราก้อาจจะรู้ถึงอาตมัน เราไม่ใช่ผู้ใ้เง่ เวลา
ความรู้ประ เสรฐนี้จะทำลายความ เวลา (อริชชา) ผู้ที่รู้อาตมันอย่าง
แท้จริงจะมีสิริต อมตะ ผู้ที่ไม่รู้อาตมันที่แท้จริง จะได้รับ ความทุกข์"¹

เพราะฉะนั้นจึงทำให้เราเกิดความเข้าใจได้ว่า กรรมในคำสอนของอุปนิษิต
ไม่ใช่สาเหตุแห่งการเกิดใหม่ ความจริงแล้วกรรม เป็นกฎแห่งการเกิดใหม่ ความอยาก
หรือความต้องการนั้น เองที่เป็นสาเหตุแห่งการเกิดใหม่ ผู้ที่ตัดความอยากได้แล้วจึงไม่
ต้องมาเกิดใหม่อีก แต่จะรวมตัว เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกับพรทงอันอย่างสงบตลอดกาล ส่วนผู้ที่
มีความอยากหรือความต้องการก็จะเกิดใหม่ตามชนิดของความอยากนั้น ๆ ดังนั้นกฎแห่งกรรม
จึงเป็นกฎสากลนิรันดร วิธีตัดการเกิดใหม่ไม่ใช่การตัดที่กรรม แต่วิธีตัดการเกิดใหม่นั้น คือ
ต้องตัดความอยาก จึงจะได้ไม่ทำให้เกิดใหม่อีกต่อไป

¹"If a person knows the self as 'I am this,' Then wishing what, and for desire of what should he suffer in the body ? Verily, while we are here we may know this; if (we know it) not we would be ignorant, great is the destruction. Those who know this become immortal while others go only to sorrow." Brihadâranyaka-Upanishad., 4.4.12;14. Ibid., P. 276.

พระภิกษุ เกี่ยวกับความหลุดพ้น ในปรัชญาอุปนิษัทที่มีความสัมพันธ์กับ เรื่องกฎแห่งกรรมนั้นก็คือ เมื่อชีวิตดับได้บรรลุแจ้งถึงความแท้จริงของพรหมณ์ หรือ เรียกว่า เป็นความรู้ในระดับสูง (ปรวิทยา) เป็นความรู้เกี่ยวกับพรหมณ์อัน เป็น อมฤต บุคคลนั้นก็พ้นจากการ เวียนว่ายตายเกิด ได้บรรลุโมกษะตลอดกาล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความรู้แท้จริงเท่านั้นจะทำให้บุคคลหลุดพ้นได้ แต่มีข้อ เหน็บใจอย่างหนึ่งคือว่าความหลุดพ้นนั้นไม่ได้เป็นผลของการมีความรู้ชั้นสูง แต่ความรู้ชั้นสูงนั้น เองคือความหลุดพ้น ส่วนความรู้ชั้นต่ำ เป็นเพียงวิธีให้ไปสู่ความหลุดพ้นได้ในแง่ที่ว่า เป็นสะพาน ไปสู่ความรู้ชั้นสูง เพื่อบรรลุโมกษะ ความหลุดพ้นหรือการบรรลุโมกษะนั้นมี 2 แบบ วิเทหุกติ คือบุคคลสามารถบรรลุโมกษะเมื่อตายแล้ว สำหรับวิวัณมุคตคือบุคคลสามารถบรรลุโมกษะได้ในชีวิตนี้ แม้จะบรรลุโมกษะแล้วแต่ก็ยังยึดชีวิตอยู่ต่อไปจนกว่าจะสิ้นอายุ หรือสิ้นผลของกรรมที่ทำไว้ในอดีต เปรี๊ยะ เหมือนแม่น้ำที่ไหลไปสู่มหาสมุทรแล้ว แม่น้ำนั้นก็ยังคงไหลต่อไปจนกว่าจะหมดแรงส่งครั้งสุดท้าย

ดังนั้นผู้ที่บรรลุ โมกษะนี้แล้วจะ ไม่มีการทำกรรมใหม่ เพิ่มขึ้นหรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ กรรมที่ทำหลังจากบรรลุโมกษะแล้วจะไม่มีผลทำให้ เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป อุปมา เหมือนกับ ครายภู สำหรับดวงแล้วมันจะไม่สนใจอีก เมื่อลอกครายแล้ว เช่นเดียวกับดอกไม้ซึ่งแผ่นดินของมันจะอยู่ในน้ำ แต่ก็ลอยอยู่เหนือน้ำ จึง เช่นเดียวกับคนที่บรรลุโมกษะแล้ว จะกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยที่ไม่คิดข้องเกี่ยวกับภาระกระทำของเขาอีกต่อไป การบรรลุโมกษะแบบวิวัณมุคตนี้ แม้ผู้บรรลุจะรู้แจ้งในความเป็น เอกภพระหว่างพรหมณ์และอาตมัน แต่ก็ยังไม่เข้าถึงความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันกับพรหมณ์อย่างสมบูรณ์ คือ เมื่อบรรลุวิเทหุกติแล้ว จึงจะเรียกว่า ได้เข้าถึงความเป็น เอกภพกับพรหมณ์อย่างสมบูรณ์